

HOTĂRÂRE

de modificare și completare a hotărârii Plenului CSJ nr. 9 din 09.12.2013 „Privind practica aplicării de către instanțele judecătorești a legislației ce ține de recunoașterea și executarea hotărârilor judecătorești și a hotărârilor arbitrale străine”

În scopul aplicării uniforme a normelor juridice ce vizează acțiunile instanțelor de judecată la soluționarea unor chestiuni în cadrul aplicării de către instanțele judecătorești a legislației ce ține de recunoașterea și executarea hotărârilor judecătorești și a hotărârilor arbitrale străine, precum și din motivul operării unor modificări în art. 475-476 din Codul de procedură civilă, în temeiul art. 2 lit. d), art. 16 lit. c) din Legea cu privire la Curtea Supremă de Justiție nr. 789-XIII din 1996, art. 17 CPC, Plenul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova consideră necesar de a face următoarele completări și explicații.

1. Punctul 1 din hotărâre va avea titlul:

„Legislația pertinentă în domeniu”

Din lista actelor internaționale, la care Republica Moldova este parte, se vor exclude Tratatetele (Acordurile) bilaterale, încheiate între Republica Moldova și alte țări.

După „Convenția referitoare la contractul de transport internațional al pasagerilor și bagajului pe șosele...” se va introduce:

- „Tratate și Acorduri bilaterale, încheiate între Republica Moldova și alte state, cu privire la asistența juridică. Acestea sunt specificate în Anexa nr. 3, la prezenta hotărâre.”

După lista convențiilor internaționale se va introduce:

„La examinarea cererilor privind recunoașterea și executarea hotărârilor arbitrale străine, instanțele de judecată vor ține cont și de explicațiile ce se conțin în Hotărârea explicativă a Plenului CSJ „Cu privire la practica judiciară de examinare a pricinilor civile cu element de extraneitate” nr. 3 din 25.04.2016.”

2. Punctul 2 va avea titlul:

„I. Recunoașterea și executarea hotărârilor judecătorești străine

Hotărârea judecătorească străină”

3. Punctul 4 va avea titlul:

„Competența în soluționarea cererii privind încuviințarea și executarea hotărârii judecătorești străine”

La punctul 4 alin. (2-4) se va exclude sintagma „și a hotărârii arbitrale străine”.

4. Punctul 5 va avea titlul:

„Cuprinsul cererii de recunoaștere a hotărârii judecătorești străine”

5. Punctul 6 va avea titlul:

„Procedura examinării cererii de recunoaștere a hotărârii judecătorești străine”

La punctul 6, de exclus:

- în alin. (4), sintagma „sau a arbitrajului internațional”;
- în alin. (5), sintagma „și hotărârile arbitrale”;
- în alin. (6), sintagma „și a hotărârilor arbitrale”.

6. Punctul 8 va avea titlul:

„Temeiurile de refuz în încuviințarea executării silite a hotărârii judecătorești străine”

7. Punctul 9 va avea titlul:

„Limitele controlului judiciar”

8. Punctul 10 se va intitula:

„Recunoașterea hotărârilor judecătorești străine nesusceptibile de executare silită”

9. Punctele 11-20 se exclud, fiind înlocuite cu puncte noi, după cum urmează:

„II. Recunoașterea și executarea hotărârilor arbitrale străine

11. Executarea, pe teritoriul Republicii Moldova, a hotărârilor arbitrajelor internaționale se efectuează în conformitate cu prevederile Codului de procedură civilă, cu tratatele internaționale, la care Republica Moldova este parte, precum și pe principiul reciprocității (art. 16 alin. (4) CPC al RM).

Prin prisma art. 8 din Constituția Republicii Moldova, precum și a art. 2 alin. (3) CPC, instanțele vor ține cont de principiul aplicării cu prioritate a prevederilor tratatelor internaționale, la care RM este parte, dacă din acestea nu rezultă că, pentru aplicarea lor, este necesară adoptarea unei legi naționale.

Actul internațional cel mai important în domeniul recunoașterii și executării silite a hotărârilor arbitrale, de care urmează să țină cont instanțele de judecată naționale, este Convenția de la New York din 10.06.1958 privind recunoașterea și executarea sentințelor arbitrale străine, în vigoare pentru RM de la 17.12.1998.

Corespunzător prevederilor art. III din Convenția menționată, fiecare din statele contractante va recunoaște autoritatea unei sentințe arbitrale și va acorda executarea acestei sentințe, potrivit regulilor de procedură în vigoare, pe teritoriul unde sentința este invocată în condițiile stabilite în art. IV și V. Pentru recunoașterea și executarea sentințelor arbitrale, cărora li se aplică această convenție, nu vor fi impuse condiții mult mai riguroase, nici cheltuieli de judecată mult mai ridicate, decât acelea care sunt impuse pentru recunoașterea sau executarea sentințelor arbitrale naționale. Recunoașterea are ca obiect, conform art. III, „autoritatea unei sentințe arbitrale” (străine), textul referindu-se, în principal, la puterea de lucru judecat.

A doua obligație a statelor, prevăzută de Convenție, este de a recunoaște și a executa sentințele arbitrale străine „în condițiile stabilite de articolele Convenției”, adică fără a contravine termenelor, regulilor și procedurilor stipulate de tratat.

Principiile interpretării Convenției de la New York

12. La interpretarea Convenției de la New York din 1958, se va ține cont de următoarele principii și reguli:

- principiul prezumției eficacității sentinței și convenției arbitrale;
- principiul interpretării Convenției, în favoarea producerii efectelor sentințelor arbitrale străine;
- principiul interdicției de a se expune pe fondul litigiului prevăzut de sentința arbitrală;
- principiul interpretării restrictive a temeiurilor de refuz, în recunoașterea și executarea hotărârilor arbitrale străine și admiterea refuzului în recunoașterea executării acestora, doar în cazuri excepționale;
- regula aplicării dreptului mai favorabil eficacității internaționale a sentințelor arbitrale;
- regula sarcinii probației incumbate pârâtului.

În temeiul art. VII alin. (1) al Convenției menționate, instanța de judecată va aplica prevederile tratatelor bilaterale sau multilaterale încheiate de Republica Moldova și a legislației naționale, dacă acestea prevăd condiții, reguli și drepturi mai favorabile părții interesate, decât cele stipulate de Convenția menționată (regula dreptului mai favorabil).

De asemenea, instanțele vor ține cont de „Ghidul de interpretarea Convenției privind recunoașterea și executarea sentințelor arbitrale străine de la New York din 1958. Manual pentru judecători”, elaborat cu sprijinul Curții Permanente de Arbitraj de la Haga, accesibil on line, la www.arbitration-icca.org

Acest document prezintă o sintetizare a principiilor internaționale de aplicare și interpretare a Convenției de la New York din 1958, reprezentând acquis-ul uniformizat de standarde privind recunoașterea și executarea hotărârilor arbitrale străine, elaborat în baza practicii judecătorești străine uniforme și a tendințelor principale din domeniu.

În același sens se va avea în vedere și Ghidul UNCITRAL de aplicarea Convenției de la New York cu privire la recunoașterea și executarea sentințelor arbitrale străine (<http://newyorkconvention1958.org/index>)

La examinarea cererilor privind recunoașterea și executarea hotărârilor arbitrale străine, instanțele de judecată vor ține cont și de rezervele formulate la Convenție, a statului de origine a hotărârii arbitrale.

Corelația dintre Convenția de la New York și legislația națională

13. Coroborând prevederile Convenției de la New York din 1958 și a legislației Republicii Moldova, în cazul în care se solicită recunoașterea și executarea sentinței arbitrale, pot apărea trei situații diferite:

- Convenția de la New York din 1958 și legislația Republicii Moldova conțin norme ce reglementează aspecte similare. În acest caz, Convenția va avea prioritate față de legislația națională, cu excepția cazului când ultima este mai favorabilă;

- Convenția nu conține norme care regulează un aspect concret. În această situație, se va aplica legea națională, ca o completare a Convenției;

- Convenția de la New York din 1958 conține o trimitere directă la legislația națională. În acest caz, instanțele de judecată trebuie să aplice legea națională, întrucât Convenția permite acest lucru.

În cazul contradicțiilor de norme, prevăzute într-un tratat bilateral, la care Republica Moldova este parte și a Convenției de la New York, acestea se vor interpreta, cu aplicarea art. 31 din Convenția cu privire la dreptul tratatelor de la Viena din 23 mai 1969, în vigoare pentru Republica Moldova din 25 februarie 1993, prioritate având normele mai favorabile părților.

14. Conform prevederilor Convenției de la New York din 1958, prin sentințe arbitrale (să nu se confunde cu sentințele penale, or, cauzele penale nu pot fi examinate în arbitraj) se înțelege nu numai sentințe date de către arbitri numiți pentru cazuri determinate, ci, și acelea care sunt date de către organe de arbitraj permanente, cărora părțile li s-au supus, noțiunile de „sentință” și hotărâre”, având aici aceeași semantică. Prevederea de la art. I alin. (2) din Convenție se referă la sentințele arbitrale care pot fi emise de tribunale ad hoc sau tribunale arbitrale străine, constituite în cadrul instituțiilor arbitrale permanente în mod legal.

Recunoașterea unei sentințe arbitrale străine este o condiție prealabilă necesară executării silită, semnificând recunoașterea efectelor acesteia, cu excepția puterii executorii.

Noțiunea de „executare” din cuprinsul art. III are înțelesul exclusiv al procedurii de „recunoaștere și executare” ce constă în procedura de verificare a condițiilor de regularitate internațională, prevăzute de art. 476 CPC, în privința sentinței arbitrale invocate.

Procedura de executare silită, în baza unui titlu executoriu eliberat de instanța menționată la art. 475¹ alin. (1) CPC, se va efectua în condițiile Codului de executare.

Condițiile, pentru ca o hotărâre arbitrală străină să fie susceptibilă de recunoaștere și executare, în Republica Moldova

15. Poate fi recunoscută și executată, în Republica Moldova, o hotărâre arbitrală străină emisă, în conformitate cu o convenție arbitrală, pe teritoriul unui stat străin care este parte la Convenția privind recunoașterea și executarea sentințelor arbitrale străine, adoptată la New York, la 10 iunie 1958, precum și o hotărâre arbitrală străină, a cărei recunoaștere și executare sunt reglementate fie prin tratatul internațional, la care Republica Moldova este parte, fie în baza principiului reciprocității, în ceea ce privește efectele hotărârii arbitrale străine (art. 475 alin. (2) CPC al RM).

Prin recunoașterea hotărârii arbitrale străine, se va înțelege operațiunea de constatare a existenței și de acceptare a efectelor unei hotărâri arbitrale străine, adică atribuirea autorității de lucru judecat care exclude rejudecarea aceluiași caz, conform procedurilor interne.

Reieșind din conținutul art. 475-476 CPC, pot fi enumerate exhaustiv condițiile, pentru ca o hotărâre arbitrală să fie susceptibilă de recunoaștere și executare în Republica Moldova, și anume:

- a) să fie emisă de un tribunal arbitral ad hoc sau pe lângă un arbitraj instituționalizat, adică să fie o hotărâre arbitrală;*
- b) să fie o hotărâre arbitrală străină;*
- c) să fie o hotărâre obligatorie;*
- d) să fie emisă pe teritoriul unui stat, cu care Republica Moldova are relații de reciprocitate privind recunoașterea și executarea sentințelor arbitrale străine;*
- e) să fie înaintată spre recunoaștere și executare, în interiorul termenului de prescripție, conform legii Republicii Moldova.*

16. Pentru calificarea termenului de „hotărâre arbitrală”, judecătorul va recurge la prevederea art. I alin. (2) al Convenției privind recunoașterea și executarea sentințelor arbitrale străine, adoptată la New York la 10 iunie 1958 și la legile speciale în domeniu, adică Legea nr. 23/2008 cu privire la arbitraj și Legea nr. 24/2008 cu privire la arbitrajul comercial internațional. La interpretarea termenului de „sentință arbitrală” se va ține cont de natura și conținutul actului prezentat spre recunoaștere și executare, indiferent de denumirea cu care acesta este intitulat și se va examina, dacă acesta este emis de arbitri, în privința unui litigiu deferit arbitrajului, prin convenția părților.

17. Potrivit art. 475 alin. (1) CPC al RM, o hotărâre arbitrală se va considera „străină”, când:

- este pronunțată pe teritoriul unui stat străin;
- este emisă pe teritoriul Republicii Moldova, însă procedurile arbitrale i s-a aplicat legea unui stat străin.

Hotărârile arbitrale denumite „internaționale” sau „a-naționale” care, în virtutea voinței părților, sunt emise cu aplicarea unor reguli de arbitraj identificate de părți, fără a recurge la vreun regulament de arbitraj sau legea vreunui stat, fie

sunt emise în procedura de „*amiable compositeur*”, se vor asimila caracterului de sentințe arbitrale străine.

18. Pentru calificarea caracterului „obligatoriu” al hotărârii arbitrale, se vor aplica regulile stipulate prin convenție de către părți sau, în mod subsidiar, potrivit legii statului unde hotărârea arbitrală a fost pronunțată. Se consideră că o sentință arbitrală este obligatorie, dacă nu este disponibilă exercitarea unor căi ordinare de atac ce pot conduce la modificarea în fond a acesteia.

Exercițiul unor căi de atac care pot conduce la retractare (contestarea în anulare, revizuirea, desființarea), nu afectează caracterul final și obligatoriu al sentinței. La momentul depunerii cererii de recunoaștere și executare a hotărârii arbitrale străine se va aplica regula prezumției caracterului obligatoriu al hotărârii arbitrale străine, or, obligația de a invoca și de a aduce proba privind caracterul neobligatoriu al hotărârii arbitrale străine incumbă pârâtului, potrivit art. 476 alin. (1) lit. e) CPC.

Instanța judecătorească va ține cont că, chiar dacă sentința arbitrală a fost atacată în statul de origine printr-o acțiune în anulare, aceasta poate fi totuși înaintată spre recunoaștere și executare, în conformitate cu art. 475-476 CPC și cu Convenția de la New York din 1958.

Caracterul final al hotărârii arbitrale presupune că tribunalul arbitral s-a pronunțat în mod categoric și definitiv în privința unor chestiuni litigioase sau a întregului litigiu, fără a mai putea repeta actul jurisdicțional ce ar conduce la modificarea sau revocarea sentinței.

Urmează să se țină cont de semnificația cuvântului „obligatorie” și în contextul Convenției de la New York, potrivit căruia, efectul executoriu al sentinței arbitrale urmează a fi recunoscut într-o țară terță, față de țara unde a fost emisă sentința, fără ca solicitantul executării să fie obligat de a obține mai întâi un titlu executoriu în țara de origine.

Următoarele tipuri de acte ale arbitrajului pot fi considerate hotărâri arbitrale străine obligatorii, pasibile de a fi recunoscute și executate în Republica Moldova:

- hotărâri arbitrale unice (globale) – sunt sentințele arbitrale finale, prin care se tranșează integral toate capetele litigioase și litigiul arbitrat;
- hotărâri arbitrale parțiale – prin care se tranșează în mod definitiv o parte a litigiului, celelalte rămânând a fi soluționate de tribunalul arbitral. Condiția este ca aceste chestiuni litigioase să poată fi separabile de restul litigiului;
- hotărârile prin acord – care înregistrează înțelegerea părților privind tranzacția referitor la litigiu;
- hotărârile privind taxele și cheltuielile de arbitraj.

19. O hotărâre străină nu va fi considerată arbitrală și nu va fi recunoscută și executată pe teritoriul Republicii Moldova, dacă este emisă de un alt organ, inclusiv de un organ statal.

De asemenea, nu se vor atribui la hotărâri (sentințe) arbitrale străine, (ce urmează a fi recunoscute și executate):

- încheierile sau deciziile procedurale ce au menirea să organizeze procesul arbitral;
- actele prealabile, prin care s-au luat măsuri asiguratorii și cele emise cu executare provizorie.

20. Pentru a determina, dacă există reciprocitate în privința efectelor hotărârii arbitrale străine între Republica Moldova și statul, pe teritoriul căruia s-a pronunțat hotărârea, se va reține că reciprocitatea poate fi:

legislativă, în această eventualitate izvorul reciprocității constituindu-l identitatea prevederilor legale interne din statele în cauză (moldovenesc și străin) referitoare la aspecte similare,

diplomatică, în acest caz existând o convenție internațională care o reglementează pentru statele care sunt părți contractante și,

de fapt, ea existând în practică, autoritățile competente din statele luate în considerare acționând, într-o anumită materie, în mod similar.

Se va ține cont că la Convenția de la New York din 1958 au aderat 156 de membri, lista cărora poate fi verificată pe site www.uncitral.org

21. Dreptul de a cere executarea silită nu trebuie să fie prescris.

Partea câștigătoare trebuie să manifeste diligență pentru investirea hotărârii arbitrale străine, cu formula executorie.

Înaintarea cererii privind recunoașterea și executarea hotărârii arbitrale străine, pe teritoriul Republicii Moldova, poate fi făcută în termen de 3 ani de la data când hotărârea arbitrală străină a devenit obligatorie, în conformitate cu legea statului, unde a avut loc arbitrajul (alin. (6) art. 475¹ CPC al RM).

Dacă termenul de prescripție a fost omis din motive întemeiate, la cererea creditorului și prezentarea probelor pertinente, instanța judecătorească poate să-l repună în termen.

În situația în care instanța se pronunță asupra refuzului cererii de recunoaștere și executare a hotărârii arbitrale străine, pe motiv de prescriere a dreptului respectiv, instanța nu se va expune asupra motivelor prevăzute la art. 476 CPC.

Persoanele care pot solicita recunoașterea și executarea hotărârilor arbitrale străine

22. Partea, în beneficiul căreia a fost emisă hotărârea arbitrală străină, poate sesiza instanța de judecată, cu cerere, în temeiul art. 475, 475¹ CPC al Republicii Moldova. Aceasta (cererea) se poate referi la:

- recunoașterea și executarea silită a hotărârii arbitrale străine;
- recunoașterea hotărârii arbitrale străine.

Instanțele competente în soluționarea cererii de recunoaștere și executare a hotărârii arbitrale străine

23. Modificările operate în Codul de procedură civilă, prin Legea nr. 135/03.07.2015, în vigoare din 14.08.2015, readuc, prin alin. (1) art. 475¹ CPC, competența curților de apel în soluționarea acestor cereri.

Astfel, cererea de recunoaștere și executare a hotărârii arbitrale străine se prezintă curții de apel, în a cărei circumscripție se află domiciliul/reședința sau sediul părții, împotriva căreia este invocată hotărârea arbitrală străină, iar în cazul în care aceasta nu are domiciliul/reședința sau sediul în Republica Moldova ori sediul acesteia nu sunt cunoscute – curții de apel, în a cărei circumscripție sunt situate bunurile acesteia.

Cererea de recunoaștere și executare a hotărârii arbitrale străine

24. Se va reține că, la depunerea cererii de recunoaștere și executare, solicitantul face o probă *prima facie* (la prima vedere) a existenței hotărârii și convenției arbitrale, nefiind obligat să probeze validitatea acestora. La această etapă, instanța de judecată se va asigura de prezentarea hotărârii și a convenției arbitrale în forma solicitată de art. IV al Convenției de la New York și art. 475¹ alin. (3) lit. a)-b) CPC, fără a examina validitatea acestora sau alte cerințe obligatorii care sunt stipulate la art. 476 CPC, ca temeuri de refuz ale recunoașterii și executării hotărârii arbitrale.

Cererea se va depune în scris și va avea conținutul prevăzut de alin. (2) art. 475¹ CPC al Republicii Moldova. Aceasta trebuie semnată de creditor sau reprezentantul lui.

Lista actelor obligatorii de a fi prezentată de partea care solicită recunoașterea sau executarea hotărârii arbitrale străine este stipulată în art. IV din Convenția de la New York din 1958 și în art. 475¹ alin. (3) lit. a)-b) CPC și instanța nu va putea solicita acte suplimentare de la solicitant.

Norma stipulată de art. 475¹ alin. (3) lit. c) CPC este o normă cu caracter dispozitiv, iar, în cazul hotărârii arbitrale străine, provenind dintr-un stat, parte la Convenția de la New York din 1958, solicitantului nu i se va putea cere prezentarea „declarației pe propria răspundere privind faptul, dacă și în ce măsură hotărârea arbitrală a fost executată”, dat fiind faptul că lista stipulată de art. IV alin. (1) al Convenției are caracter exhaustiv, de la care statele nu pot deroga.

Astfel, la cerere, se va anexa:

- a) originalul hotărârii arbitrale sau o copie de pe aceasta, legalizată în modul stabilit;
- b) originalul convenției arbitrale sau o copie de pe aceasta, legalizată în modul stabilit;
- c) dovada achitării taxei de stat.

La cererea depusă prin reprezentant, se va anexa procura sau un alt act care atestă împuternicirile reprezentantului.

Dacă actele menționate nu sunt redactate în limba de stat a Republicii Moldova, partea care solicită recunoașterea și executarea hotărârii arbitrale străine trebuie să prezinte o traducere a acestora în limba de stat.

Cerințe de legalizare a actelor

25. Având în vedere că folosirea actelor oficiale provenite de la autoritățile unui alt stat necesită îndeplinirea unor formalități speciale, în scopul garantării originalității, autenticității semnăturilor/sigiliului și legalității întocmirii acestora, alin. (4) art. 475¹ CPC vine cu unele precizări în acest sens.

Pentru actele de origine din statele cu care Republica Moldova nu a încheiat un tratat de asistență juridică și cu statele care nu sunt membre ale Convenției cu privire la suprimarea cerinței supralegalizării actelor oficiale străine din 05.10.1961 de la Haga, se cere supralegalizarea.

Prin supralegalizare înțelegându-se formalitatea, prin care agenții diplomatici sau consulari ai țărilor, pe teritoriul căreia actul urmează să fie prezentat, atestă veridicitatea semnăturii, calitatea în care a acționat semnatarul actului sau, după caz, autenticitatea sigiliului și a ștampilei de pe acest act, aplicate pe actele oficiale întocmite pe teritoriul statului emitent. În Republica Moldova, procedura de supralegalizare e prevăzută în Regulamentul cu privire la procedura de supralegalizare a documentelor, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 421 din 26.06.2013.

Actele provenite din țările menționate la **Anexa nr. 1** din prezenta hotărâre urmează a fi supralegalizate.

De asemenea, urmează a fi supralegalizate actele provenite din Germania, care a formulat obiecții împotriva aderării Republicii Moldova la Convenția cu privire la suprimarea cerinței supralegalizării actelor oficiale străine.

26. Dacă actele au originea într-un stat membru al Convenției sus-menționate, acestea urmează a fi apostilate.

În sensul Convenției de la Haga din 1961, *Apostila* este o supralegalizare simplificată a unui document, necesară pentru ca documentul să fie recunoscut într-o țară semnatară a Convenției.

Ștampila specială numită „Apostilă” se aplică pe document doar o singură dată de către autoritatea statului de origine a acestuia, astfel încât autoritățile statului, pe teritoriul căruia urmează a fi utilizat documentul, îl vor recunoaște fără supralegalizare sau alte formalități.

Republica Moldova a devenit parte la Convenția de la Haga, începând cu 16.03.2007.

Procedura aplicării apostilei în Republicii Moldova este prevăzută în Regulamentul privind aplicarea apostilei, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 163 din 15.02.2007.

Lista statelor semnatar ale Convenției de la Haga cu privire la suprimarea cerinței supralegalizării actelor oficiale străine, adoptată la Haga, la 5 octombrie 1961, poate fi vizualizată la **Anexa nr. 2** a prezentei hotărâri.

Dat fiind faptul că listele cu statele prevăzute în Anexe sunt prezentate la situația din data adoptării hotărârii în cauză, instanțele vor avea în vedere că acestea nu sunt rigide. Astfel, unele țări pot adera la Convenția nominalizată și, respectiv, pot trece din Anexa nr. 1 la Anexa nr. 2. Pentru actualizarea statelor

semnatare ale Convenției de la Haga, se va consulta site-ul Conferinței de la Haga de drept internațional privat: www.hcch.net.

Dispensarea de legalizare a actelor

27. Prin prisma art. 475¹ alin. (4) propoziția a 2-a CPC al RM, actele anexate la cererea privind recunoașterea și executarea hotărârii arbitrale străine vor fi scutite de supralegalizare și apostilare, dacă emană dintr-un stat, cu care Republica Moldova are încheiat un tratat, care nu prevede supralegalizarea sau apostilarea.

În acest sens urmează de menționat că, deși Republica Moldova are încheiate mai multe Acorduri și Tratatate bilaterale privind asistența juridică, nu în toate se menționează expres despre recunoașterea și executarea hotărârilor arbitrale străine. Unele stipulări privind recunoașterea și executarea sentințelor arbitrale internaționale/străine, precum și despre scutirea de legalizarea actelor, se conțin în tratatele (acordurile) încheiate cu România, Turcia, Bosnia și Herțegovina.

Se explică instanțelor că actele, menționate la art.475¹ alin. (3) CPC al RM ce emană din țările care au încheiate cu Republica Moldova Acorduri (Tratatate) bilaterale privind asistența juridică în materie civilă, în care se stipulează expres dispensarea de legalizare a actelor, chiar dacă acestea nu conțin prevederi exprese privind recunoașterea și executarea hotărârilor arbitrale străine, pot fi scutite de supralegalizare sau apostilare în cadrul procedurii prevăzute de art. 475-476 CPC al RM.

Aceasta rezultă din propoziția a 2-a alin. (4) art. 475 CPC care nu specifică scutirea de supralegalizare și apostilare a actelor ce emană dintr-un stat, cu care Republica Moldova are încheiat un tratat de recunoaștere reciprocă și executare anume a hotărârilor arbitrale. Acordurile bilaterale privind asistența juridică în materie civilă conțin, de regulă, norme generale care prevăd astfel de scutiri pentru toate documentele întocmite de autoritățile juridice ale uneia dintre părți, cu condiția semnării și ștampilării lor oficiale.

Lista tratatelor bilaterale încheiate între Republica Moldova și alte state în materie de asistență juridică poate fi consultată la **Anexa nr. 3** a prezentei hotărâri.

28. În cazul în care cererea de recunoaștere și încuviințare a executării silite a hotărârii arbitrale străine nu întrunește condițiile legale, acesteia nu i se dă curs, cu acordarea unui termen rezonabil deponentului pentru lichidarea neajunsurilor din cerere sau anexarea actelor nedepuse.

Instanța nu poate scoate cererea de pe rol, conform art. 267 CPC, cu excepția prevederii lit. b), c), d) al aceluiași articol.

Procedura de examinare a cererii privind recunoașterea și executarea hotărârii arbitrale străine

29. Legislația Republicii Moldova nu prevede un termen de examinare a cererilor de recunoaștere și executare a sentinței arbitrale străine.

Procedura examinării cererii menționate este prevăzută la art. 475² CPC al RM. În comparație cu caracterul confidențial al procedurii de arbitraj propriu-zise, alin. (1) din articolul indicat mai sus, statuează asupra caracterului public al ședinței de examinare a cererii de recunoaștere și executare a hotărârii arbitrale străine.

Părțile urmează a fi înștiințate despre locul, data și ora examinării cererii.

În cazul în care este vizată o instituție financiară licențiată de Banca Națională, instanța judecătorească care examinează cererea de recunoaștere și executare a hotărârii arbitrale străine, informează în mod obligatoriu și neîntârziat, despre acest fapt, Ministerul Justiției și Banca Națională a Moldovei, cu remiterea cererii și a documentelor aferente în copie. Aceștia vor participa la proces în conformitate cu prevederile art. 74 CPC al RM.

Legea permite examinarea cererii în lipsa persoanei împotriva căreia este invocată hotărârea arbitrală străină (debitorul), dacă au fost îndeplinite condițiile de citare legală, iar acesta nu s-a prezentat din motive neîntemeiate.

De asemenea, lipsa reprezentantului Ministerului Justiției și, după caz, al Băncii Naționale a Moldovei, legal citați, nu împiedică examinarea cauzei.

30. Debitorul poate solicita instanței judecătorești amânarea datei examinării cererii în cauză, reieșind din prevederile alin. (1) art. 475² CPC.

Totodată, interpretând prevederile alin. (2) art. 39 din Legea nr. 24/22.02.2008 cu privire la arbitrajul comercial internațional, precum și alin. (7) art. 476 CPC, amânarea sau suspendarea examinării cererii privind recunoașterea executării poate fi cerută de ambele părți, dacă:

- este depusă o cerere de desființare a hotărârii arbitrale străine;
- este depusă o cerere de suspendare a hotărârii arbitrale străine.

Se va avea în vedere că amânarea sau suspendarea soluționării cererii, având ca obiect recunoașterea unei hotărâri arbitrale străine, are un caracter facultativ și nu obligatoriu, oportunitatea dispunerii unei astfel de măsuri fiind opera suverană a autorității judiciare, prin raportare la circumstanțele concrete ale fiecărei cauze.

Instanța va decide asupra cererii menționate, după ascultarea explicațiilor celeilalte părți, pronunțând în acest sens o încheiere.

Dacă solicitarea de amânare este recunoscută întemeiată și instanța amână data examinării cererii, ea va înștiința ambele părți despre aceasta.

La necesitate, oricare dintre părți poate cere ridicarea amânării sau suspendării examinării cererii de recunoaștere și executare a hotărârii arbitrale străine, instanța urmând să se pronunțe printr-o încheiere.

31. Legea nu obligă debitorul să depună referință sau obiecții împotriva hotărârii arbitrale, a cărei executare se solicită, însă este în interesul acestuia să prezinte probe care l-ar avantaja.

În cadrul examinării cererii privind recunoașterea și executarea hotărârii arbitrale străine, instanța de judecată va asculta explicațiile debitorului și va examina probele prezentate de acesta.

Potrivit art. 475² alin. (4) CPC, în cazul în care, în cadrul soluționării chestiunii privind încuviințarea executării silite, instanța judecătorească are îndoieli cu privire la legalitatea procedurală a hotărârii arbitrale străine, ea poate:

- solicita lămuriri solicitantului recunoașterii și încuviințării executării silite a hotărârii arbitrale străine;
- poate interoga debitorul privitor la conținutul cererii de recunoaștere și executare a hotărârii arbitrale străine;
- în caz de necesitate, cere explicații arbitrajului care a emis hotărârea.

Instanțele judecătorești vor aplica cu atenție norma stipulată de art. 475² alin. (4) al CPC și vor ține cont de următoarele:

- Solicitantului recunoașterii și încuviințării executării silite a hotărârii arbitrale pronunțate într-un stat, parte la Convenția de la New York, nu i se pot solicita acte suplimentare, decât cele stipulate de art. IV al Convenției de la New York din 1958, nici alte informații suplimentare, decât în măsura în care acesta este dispus să le producă. Or, sarcina probației în procedura de examinare a cererii de recunoaștere și executare a hotărârii arbitrale străine aparține părâtului.

Altfel spus, Convenția instituie o prezumție *juris tantum* de regularitate a sentinței arbitrale. Prin urmare, solicitantul va obține recunoașterea și executarea hotărârilor arbitrale străine fără să aibă de administrat vreo probă în acest sens.

Limitele controlului judiciar

32. Instanța judecătorească care examinează cererea privind recunoașterea și executarea hotărârii arbitrale străine, nu este în drept:

- să reexamineze fondul hotărârii arbitrale străine;
- să revizuiască hotărârea arbitrală străină;
- să modifice hotărârea arbitrală străină;
- să administreze probe suplimentare privind situația litigioasă.

Instanța de judecată nu are competența să schimbe concluziile tribunalului arbitral, chiar dacă arbitrii au ajuns la concluzii greșite în privința circumstanțelor cauzei.

Instanța va verifica doar existența sau lipsa temeiurilor de refuz a recunoașterii și executării hotărârii arbitrale străine. Prin urmare, verificarea condițiilor de regularitate a hotărârii arbitrale străine se realizează în cadrul unui control judiciar limitat care exclude posibilitatea reexaminării în fond a litigiului, atât din punct de vedere al dreptului Republicii Moldova, cât și din punct de vedere al dreptului străin.

Până la pronunțarea încheierii, instanța mai urmează să verifice și circumstanțele prevăzute în p. 14 din hotărârea explicativă în cauză.

Încheierea privind recunoașterea și executarea hotărârii arbitrale străine

33. În privința cererii de recunoaștere și executare a hotărârii arbitrale străine, instanța de judecată va pronunța o încheiere:

a) cu privire la recunoașterea și încuviințarea executării silită a hotărârii arbitrale străine sau cu privire la refuzul de a încuviința executarea silită a hotărârii arbitrale străine;

b) cu privire la recunoașterea hotărârii arbitrale străine, fără posibilitatea executării ulterioare a acesteia sau cu privire la refuzul de a recunoaște hotărârea arbitrală străină, conform solicitării părții care invocă această hotărâre.

Dacă instanța pronunță o încheiere privind refuzul de a încuviința executarea silită a hotărârii arbitrale străine, în dispozitivul acesteia se va indica despre:

- respingerea cererii înaintate;
- refuzul în recunoașterea și încuviințarea executării silită, în Republica Moldova, a hotărârii arbitrale străine;
- termenul și modul de atac al încheierii.

În cazul în care hotărârea străină conține soluții asupra mai multor capete de cerere care sunt disociabile, la solicitarea părții (creditorului), încuviințarea poate fi acordată separat. Astfel, dacă litigiul este divizibil, vor putea fi recunoscute și executate hotărâri succesive.

Dacă părțile sunt prezente la ședință, încheierea menționată se va elibera în ședință, iar dacă acestea nu au fost prezente, încheierea va fi remisă părților, în termen de 5 zile de la emitere.

Încheierea emisă, în conformitate cu prevederile alin. (1) art. 475³ CPC, va fi susceptibilă de recurs, la Curtea Supremă de Justiție, în termen de 15 zile.

Astfel, se va ataca cu recurs atât încheierea, prin care s-a recunoscut și încuviințat executarea silită a hotărârii arbitrale străine, cât și cea cu privire la refuz.

După ce încheierea devine irevocabilă, în temeiul acesteia, precum și în temeiul hotărârii arbitrale străine, Curtea de Apel, care a dispus recunoașterea și încuviințarea executării hotărârii, va elibera un titlu executoriu, în baza căruia va putea fi inițiată procedura de executare, în conformitate cu prevederile Codului de executare.

Se explică că, pentru eliberarea titlului executoriu, conform art. 475³ alin. (4) CPC, nu este necesară vreo procedură suplimentară, nici depunerea unei cereri sau taxe suplimentare.

Instanța de judecată care a încuviințat executarea hotărârii arbitrale străine este competentă în a examina demersurile executorului judecătoresc privind explicarea hotărârii (încheierii), schimbarea modului și a ordinii de executare, amânarea sau eșalonarea executării (art. 156 din Codul de executare al RM).

Refuzul de a recunoaște și de a executa hotărârea arbitrală străină

34. Legea națională divizează temeiurile de refuz, în recunoașterea și executarea hotărârilor arbitrale străine, în 2 categorii:

- temeiuri invocate doar de partea împotriva căreia este pronunțată hotărârea arbitrală;
- temeiuri constatate din oficiu de către instanța judecătorească.

La prima categorie de temeiuri se referă cele specificate la alin. (1) art. 476 CPC al RM.

Se va reține că aceste temeiuri sunt exhaustive și nu pot fi invocate altele suplimentar.

Aceste temeiuri urmează a fi interpretate restrictiv, iar refuzul în recunoașterea executării poate fi admis, doar în cazuri excepționale.

Alt moment ce urmează a fi accentuat este principiul bunei credințe sau pierderea dreptului la obiecții (estoppel) care impune părțile să nu-și țină argumentele în mână. Astfel, dacă partea, cunoscând despre încălcare, nu a obiectat în cadrul procesului arbitral despre aceasta, ea va pierde dreptul de a invoca acest motiv, ca temei de refuz în recunoașterea executării hotărârii arbitrale străine.

La cea de-a doua categorie de temeiuri se referă cele indicate în alin. (2) al aceluiași articol.

Partea care invocă temeiurile stipulate de art. 476 alin. (1), (2) este obligată să facă dovada acestora, în fața instanței de judecată. Instanța nu poate solicita părții care solicită recunoașterea și executarea sentinței arbitrale probe și argumente privind temeiurile de refuz, dar trebuie să-și motiveze temeiurile stipulate de art. 476 alin. (2), atunci când acestea sunt invocate *ex officio*.

Instanța poate decide să încuviințeze recunoașterea și executarea hotărârii arbitrale străine, chiar dacă pârâtul a invocat și probat vreunul din temeiurile stipulate de art. 476 alin. (1) CPC, în cazurile când, potrivit convingerii instanței, gravitatea temeiului invocat nu este suficientă, pentru a refuza orice efect al hotărârii arbitrale străine. Totuși, în acest caz, instanța nu are dreptul să intervină în privința modificării dispozitivului hotărârii arbitrale străine.

Temeiuri de refuz invocate de debitor

35. Cererea privind recunoașterea hotărârii arbitrale străine și executarea ei poate fi refuzată numai la solicitarea părții împotriva căreia s-a emis, dacă aceasta va prezenta instanței competente, căreia i se cere recunoașterea hotărârii sau executarea ei, probe doveditoare că:

a) una din părțile la convenția arbitrală se află în incapacitate sau convenția arbitrală nu este valabilă, potrivit legii țării în care a fost pronunțată hotărârea;

b) partea, împotriva căreia este emisă hotărârea, nu a fost informată în modul corespunzător cu privire la desemnarea arbitrilor sau cu privire la procedura arbitrală, ori din alte motive nu a putut să își prezinte mijloacele sale de apărare;

c) hotărârea a fost pronunțată asupra unui litigiu care nu este prevăzut de convenția arbitrală sau care nu cade sub incidența condițiilor convenției arbitrale, ori aceasta (hotărârea) conține dispoziții asupra unor chestiuni ce depășesc limitele convenției arbitrale;

d) constituirea tribunalului arbitral sau procedura arbitrală nu a corespuns convenției părților, or, în lipsa unei asemenea convenții, nu a fost conform legii țării, în care a avut loc arbitrajul;

f) hotărârea arbitrală nu a devenit obligatorie pentru părți sau a fost desființată, or, executarea ei a fost suspendată de instanța judecătorească sau de o altă autoritate competentă a țării, în care sau conform legii căreia ea a fost pronunțată.

36. Examinând temeiul de refuz prevăzut la lit. a) alin. (1) art. 476 CPC, se vor reține următoarele.

Prin aflarea părții în incapacitate, se va avea în vedere situația în care se pune problema lipsei capacității de exercițiu a persoanei juridice la momentul încheierii convenției arbitrale, adică dacă cel care a acționat în numele persoanei juridice, a avut sau nu împuternicirile necesare, expres prevăzute în procură sau mandat, pentru a încheia convenția arbitrală.

Convenția arbitrală trebuie să fie valabilă, potrivit legii căreia părțile au subordonat-o, iar în lipsa stabilirii acesteia, potrivit legii țării în care a fost pronunțată hotărârea. În caz contrar, partea interesată va putea invoca acest fapt, ca temei de refuz în executare.

Se va reține că conținutul noțiunii de competență este mai complex în materia arbitrajului, decât în domeniul hotărârilor judecătorești. Astfel, noțiunea de competență include atât examinarea condițiilor de valabilitate ale convenției de arbitraj, cât și nedepășirea investirii conferite (acest ultim aspect se încadrează în temeiul prevăzut la lit. c) alin. (1) art. 476 CPC). Trimiterea realizată la legea statului, unde a fost pronunțată hotărârea arbitrală, este necesar să fie înțeleasă în mod nuanțat, întrucât sediul arbitrajului reprezintă doar unul din criteriile în funcție de care poate fi determinată legea aplicabilă anumitor condiții de valabilitate ale convenției de arbitraj.

37. În privința temeiului prevăzut la lit. b) alin. (1) art. 476 CPC, urmează de menționat că, pentru echitatea unui proces arbitral, în cadrul acestuia părților trebuie să li se asigure unele drepturi ce se referă la:

- informarea convenită cu privire la desemnarea arbitrilor;
- informarea convenită cu privire la procedura de arbitraj;
- posibilitatea părții de a-și pune în valoare mijloacele sale de apărare.

Cu titlu de exemplu, dacă părțile au fost înștiințate despre data examinării cauzei și despre numirea arbitrilor concreți, iar în ziua examinării cauzei un arbitru a fost înlocuit cu altul, cauza fiind examinată în aceeași zi, se va considera că partea nu a fost informată în mod convenit despre desemnarea arbitrilor, partea obiectând în ședință, iar obiecția nefiind luată în considerație.

Lipsa informării cu privire la desemnarea arbitrului, conform alin. (1) lit. b), nu poate servi drept temei pentru refuzul de a recunoaște sau de a executa hotărârea arbitrală străină, dacă partea care invocă acest temei a participat în procedura arbitrală și, anterior depunerii apărării, nu a ridicat excepția de lipsă a competenței tribunalului arbitral, în temeiul că tribunalul arbitral a fost constituit cu încălcarea legii aplicabile.

Este evident că nu s-a încălcat dreptul la apărare, în condițiile în care debitorul ce se opune recunoașterii și executării hotărârii arbitrale străine a fost reprezentat la proces prin avocați, fapt care rezulta, fără echivoc, din cuprinsul hotărârii arbitrale.

Cu titlu de exemplu, se poate aduce și cazul în care Judecătoria de Apel din Neapole a refuzat să execute hotărârea arbitrală austriacă, din considerentul că înștiințarea privind examinarea în arbitrajul din Viena, expedită debitorului italian cu o lună înainte, nu a fost suficientă, dat fiind faptul că regiunea în care se afla pârâtul a fost afectată de un cutremur puternic (18.05.1982, Bauer Grossmann OHG v. Fratelli Cerrone Alfredo e Raffaele Yearbook Commercial Arbitration X 1995, p. 461-462 (Italy no.70)).

În aceeași ordine de idei, drept temei de refuz în executare ar servi și boala grea, îndelungată a unei părți în arbitraj care a cerut, fără succes, amânarea examinării cauzei și nu a putut să se prezinte în arbitraj. (Regatul Unit Judecătoria de Apel 21.02.2006 Ajay Kanoria et.al. v. Tony Francis Guinness, Yearbook Commercial Arbitration XXXI 2006, p. 943-954 (UK no.73))

Nu se vor încadra în acest temei de refuz următoarele situații:

- refuzul arbitrului de a schimba data (ora) examinării litigiului pentru comoditatea martorului, pe care urmează să-l aducă debitorul;
- refuzul tribunalului arbitral de a acorda amânarea suplimentară sau suspendarea examinării cauzei, în legătura cu procedura de insolvență;
- lipsa părților la examinarea litigiului, în legătură cu riscul de a fi arestați în țara unde are loc arbitrajul;
- reprezentantul companiei nu poate participa la examinare, întrucât nu a putut obține viza. (Ghidul privind interpretarea Convenției de la New York din 1958, pag. 79)

38. Dacă hotărârea arbitrală pronunțată se referă la un litigiu care nu este menționat în convenția arbitrală ori hotărârea conține aspecte ce depășesc prevederile convenției arbitrale și debitorul invocă acest temei de refuz în recunoașterea și executarea hotărârii, instanța de judecată ar putea satisface demersul debitorului.

În situația în care dispozițiile hotărârii (sentinței) arbitrale care au legătură cu problemele supuse arbitrajului pot fi delimitate de cele care nu pot fi supuse arbitrajului, primele pot fi recunoscute și încuviințate spre executare de instanța judecătorească.

Dacă debitorul a participat în procedura arbitrală și, cunoscând depășirea limitelor convenției arbitrale de către tribunalul arbitral, nu a ridicat excepția de depășire a limitelor convenției arbitrale de către tribunalul arbitral, el nu va putea invoca acest temei, ca motiv pentru refuzul în recunoașterea și executarea hotărârii arbitrale străine.

39. Temeiul de refuz în recunoașterea și încuviințarea executării hotărârii arbitrale străine, prevăzut la lit. d) alin. (1) art. 476 CPC relevă 2 aspecte ce țin de:

- 1) componența tribunalului arbitral;
- 2) procedura arbitrală.

Se va considera că există o încălcare, atunci când o parte nu a avut posibilitatea să-și exercite dreptul de a numi un arbitru. Dacă partea, fiind înștiințată, nu a uzat de acest drept (a refuzat să numească un arbitru) și arbitrul este numit de către o instanță judecătorească sau arbitrul recuzat a fost înlocuit în conformitate cu regulile aplicabile alese de părți, partea nu va putea invoca motivul că tribunalul arbitral s-a constituit contrar înțelegerii părților, pentru a cere refuzul în recunoașterea și încuviințarea executării silite.

Cu titlu de exemplu, menționăm că, în 1978, Judecătoria de Apel din Florența a admis drept temei de refuz, în recunoașterea executării hotărârii arbitrale pronunțate la Londra, faptul că constituirea tribunalului nu a corespuns convenției părților. În speță, convenția arbitrală prevedea că urmează a fi numiți 3 arbitri pentru examinarea litigiului, iar cei 2 arbitri numiți de părți nu l-au numit pe al treilea, deoarece nu aveau divergențe privitor la soarta litigiului. În acea perioadă, legislația engleză admitea asemenea abordare. (13.04.1978, Rederi Aktiebolager Sally v. srl Termarea, Yearbook Commercial Arbitration IV, 1979, p. 294-296, Italy no.32)

Cu referire la cel de-al doilea aspect, instanța de judecată trebuie să verifice, dacă procedura arbitrală a fost una în corespundere cu acordul părților sau în corespundere cu regulamentul de arbitraj, pe care părțile le-au desemnat, ca aplicabile.

Drept exemplu ce vizează procedura arbitrală, ar putea servi situația în care părțile au convenit că litigiul se va soluționa doar în baza înscrisurilor prezentate de către părți, în lipsa susținerilor orale, iar la judecarea cauzei a fost prezent avocatul creditorului, acesta fiind audiat referitor la pretențiile reclamantului-creditor. În acest caz se va considera că a fost încălcată înțelegerea dintre părți referitoare la procedura de soluționare a litigiilor.

Judecătoria Supremă din Italia a refuzat în recunoașterea executării hotărârii arbitrale pronunțate în Beijing și a recunoscut executarea hotărârii arbitrale suedeze pronunțate în același litigiu. S-a menționat că, potrivit convenției, părțile au prevăzut examinarea cauzei într-un singur arbitraj, la Stockholm sau Beijing, în dependență de faptul care parte va începe procesul arbitral. (07.02.2001 nr. 1732 Tema Frugoli SpA, in liquidazione v. Hubei Space Quarry Industry Co. Ltd., Yearbook Commercial Arbitration XXXII 2007, p. 390-396 Italy no.170)

40. Litera e) alin. (1) din art. 476 CPC al RM interferează 3 motive de refuz în recunoașterea și executarea hotărârii arbitrale străine.

- hotărârea arbitrală nu a devenit obligatorie;
- hotărârea arbitrală a fost desființată;
- executarea hotărârii arbitrale a fost suspendată de instanța judecătorească sau altă autoritate competentă a țării, unde a fost pronunțată.

Semnificația noțiunii „hotărâre obligatorie” se conține în punctul 18 din prezenta hotărâre.

Referitor la desființarea (anularea) hotărârii arbitrale străine, se va reține că aceasta poate fi pronunțată doar de instanțele judecătorești din statul care a emis-o.

Obligația de a prezenta proba respectivă revine părții care invocă acest temei de refuz.

De rând cu posibilitatea suspendării executării hotărârii arbitrale străine, prevăzute în CPC, Legea nr. 24/22.02.08 cu privire la arbitrajul comercial internațional (art. 39 alin. (1) lit. a) liniuța a 5-a), prevede posibilitatea amânării executării acesteia. Relevant, de asemenea, este faptul ca suspendarea sau amânarea să fie pronunțate de instanța de judecată competentă a țării în care sau conform legii căreia a fost pronunțată hotărârea.

Temeiuri de refuz invocate din oficiu

41. Valorificarea dispozițiilor alin. (2) art. 476 CPC este pusă pe seama instanței de judecată. Pentru cazurile când instanța invocă temeiurile de la art. 476 alin. (2) CPC, instanța va trebui să-și motiveze *sua motu* cele invocate.

Pretențiile care nu pot face obiectul convenției de arbitraj (care sunt nearbitrabile) sunt specificate în p. 10 și 11 din Hotărârea explicativă a Plenului CSJ nr. 2 din 30.03.2015 „Cu privire la aplicarea de către instanțele de judecată a prevederilor legale la soluționarea unor chestiuni în cadrul examinării litigiilor în care părțile au încheiat convenția de arbitraj”. În prezența unei sentințe arbitrale pronunțate într-un caz nearbitrabil, conform legii Republicii Moldova, instanța de judecată poate refuza recunoașterea și încuviințarea executării silite a hotărârii arbitrale străine.

42. Ordinea publică în dreptul internațional privat reprezintă excepția pusă la îndemâna judecătorului, pentru a îndepărta legea străină normal competentă, în baza regulilor de drept internațional privat al forului, atunci când ea este contrară unui principiu fundamental al dreptului instanței sau contravine bunelor moravuri.

„Ghidul privind interpretarea Convenției de la New York din 1958. Manual pentru judecători”, la capitolul privind interpretarea noțiunii „ordine publică” face referință la Asociația de Drept Internațional (ILA) www.ila-hq.org care are Recomandări în privința descifrării conceptului de ordine publică. Astfel, punctul 1 (d) din Recomandările ILA relevă că ordinea publică internațională a oricărui stat include:

i) principii fundamentale ce se referă la echitate și morală, pe care acest stat dorește să le apere, chiar dacă acesta nu a fost implicat nemijlocit în litigiu;

ii) reguli (norme) menite să deservească interesele politice, sociale și economice ale statului, numite *lois de polis* sau „reguli de ordine publică”;

iii) obligația statului de a respecta angajamentele sale față de alte state și organizații internaționale.

În scopul facilitării aplicării corecte a art. 476 alin. (2) lit. b) al CPC și, respectiv, a art. V alin. (2) lit. b) a Convenției de la New York din 1958, instanțele vor ține cont și de spețele menționate în Ghidul privind interpretarea Convenției de la New York din 1958.

Exemple din practică, reflectate în Ghidul menționat mai sus, când hotărârea arbitrală a fost recunoscută și executată, în pofida faptului invocării încălcării ordinii publice:

- lipsa mijloacelor financiare: Judecătoria Supremă de Echitate a Portugaliei a respins argumentul despre încălcarea ordinii publice, în cazul în care debitorul din Portugalia nu a participat la arbitrajul din Olanda, din motivul lipsei mijloacelor bănești (hotărârea din 09.10.2003, A. v. B. and Cio);
- nemotivarea îndeajuns a hotărârii arbitrale: instanțele de judecată ale țărilor, în care hotărârile arbitrale trebuie să fie motivate, de regulă, execută hotărârile arbitrale care nu conțin motivarea, pronunțate în țările, în care asemenea hotărâri arbitrale sunt valabile (Judecătoria Supremă funciară din Dusseldorf, Germania, 15.12.2009, Seller v. German Buyer);
- încălcări procesuale și încasarea prin hotărârea arbitrală a unei penalități exagerate: argumentele au fost respinse din următoarele considerente: În cazuri deosebite, legate de hotărâri arbitrale străine, devierea arbitrajului internațional de la unele reguli (norme), obligatorii în procesele interne, nu reprezintă în mod automat încălcarea ordinii publice. Dimpotrivă, trebuie să aibă loc încălcarea ordinii publice internaționale. De aceea, de regulă, recunoașterea hotărârii arbitrale străine are loc, cu aplicarea unui regim mai puțin sever, decât cel care există pentru recunoașterea hotărârilor arbitrale interne. Întrebarea nu constă în aceea, dacă o judecătorie concretă ar fi ajuns la altă concluzie, aplicând normele imperative ale dreptului intern. Dimpotrivă, încălcarea ordinii publice internaționale are loc numai atunci când urmările aplicării într-o cauză concretă a legii străine vor contravine într-atât normelor interne, că acest fapt va fi inadmisibil în corespundere cu principiile legislației interne (Judecătoria Supremă funciară din Galle, Germania, 06.10.2005, Seller v. Buyer).

Recunoașterea și încuviințarea hotărârii arbitrale străine contravine ordinii publice a Republicii Moldova, atunci când o sentință arbitrală străină contravine însăși ideii de justiție într-un mod inacceptabil, când ea poate conduce la un rezultat care este inadmisibil, din punct de vedere al conștiinței juridice în Republica Moldova.

În perimetrul acestui motiv de refuz nu se includ critici cu privire la stabilirea situației de fapt ori cu privire la aplicarea prevederilor legale dispozitive, ci numai critici cu privire la încălcarea dispozițiilor imperative ale legii, independent de situația de fapt stabilită.

Recunoașterea hotărârii arbitrale străine nu poate fi refuzată pentru orice contrarietate a ei cu ordinea publică, ci numai în situația în care încălcarea ordinii publice este substanțială, efectivă și fragrantă. Astfel, ar trebui aplicate 2 criterii de analiză în acest context:

- intensitatea legăturii cauzei cu ordinea juridică națională;
- gravitatea efectului produs.

Drept exemplu, prezentăm cauza examinată de CJUE C-40/08 *Asturcom Telecomunicaciones SL/Cristina Rodriguez Nogueira*, în care, interpretând Directiva 93/13 privind clauzele abuzive în contractele încheiate cu consumatorii, instanța europeană a apreciat că, dat fiind natura și importanța interesului public, pe care se întemeiază protecția asigurată consumatorilor, această normă trebuie să fie considerată una echivalentă cu normele naționale care ocupă, în cadrul ordinii juridice interne, rangul de ordine publică.

Astfel, o instanță națională sesizată cu o cerere de executare silită a unei hotărâri arbitrale străine devenite definitive, este competentă din oficiu să aprecieze nulitatea unei clauze arbitrale, cuprinsă într-un contract de adeziune, încheiat între un consumator și un vânzător sau furnizor și redactat, în prealabil, în detrimentul consumatorului, din motivul că această clauză este contrară normelor interne de ordine publică.

Cazuri în care a fost refuzată recunoașterea și executarea hotărârilor arbitrale străine se conțin și în Ghidul privind interpretarea Convenției de la New York din 1958:

- Judecătoria Supremă Funciară din Bavaria a refuzat în recunoașterea și executarea hotărârii arbitrale, pronunțate în Federația Rusă, invocând încălcarea ordinii publice, deoarece hotărârea arbitrală a fost emisă, după ce părțile au încheiat o tranzacție de împăcare, care a fost ascunsă de arbitri (20.11.2003, *Seller v. Buyer*);
- Judecătoria Arbitrală din regiunea Tomsk din Federația Rusă a refuzat în executarea hotărârii arbitrale, adoptate în Franța, considerând că contractele de împrumut, în privința cărora a fost pronunțată hotărârea, reprezentau o înțelegere ilegală între companii, care făceau parte din unul și același grup, iar litigiul dintre ele a fost înscenat (07.07.2010, *Yukos Capital S.A.R.L. v. OAO Tomskneft VNK*).

Instanțele de judecată vor reține că, condiția prescripției dreptului de a cere executarea silită, prevăzută de art. 475¹ alin. (6) CPC al RM, nu intră în sfera elementelor de ordine publică, fiind privită ca o instituție de interes privat în sfera raporturilor juridice, guvernate de convențiile internaționale, la care Republica Moldova este parte.

43. Instanțele vor ține cont de faptul că, atât normele juridice prevăzute la alin. (1), cât și cele prevăzute la alin. (2) art. 476 CPC sunt niște norme juridice dispozitive-permisive și nu imperative. Altfel spus, ele nu obligă instanța de judecată să refuze executarea, dacă au fost invocate. Dacă debitorul a invocat motive de refuz în executare, el urmează să le probeze, rămânând la discreția instanței adoptarea soluției, în dependență de probele prezentate.

Varianta actuală a normelor prevăzute în alin. (2) art. 476 CPC, spre deosebire de cea veche care era imperativă, de asemenea, lasă la discreția instanței invocarea din oficiu a temeiurilor de refuz, utilizându-se sintagma „*pot fi refuzate*” și nu cea de „instanța refuză sau instanța e obligată să refuze”.

Se va reține că lipsa indicării în dispozitivul sentinței arbitrale a căii de contestare și a termenului în care aceasta putea fi formulată, nu constituie un motiv

de refuz în încuviințarea executării hotărârii, deoarece nu este cuprins în prevederile art. 476 CPC al RM, motivele de refuz fiind expuse în mod exhaustiv.

Introducerea de către debitor a unei acțiuni în anularea hotărârii arbitrale nu are semnificația unui refuz de executare, decât dacă a fost însoțită de o cerere de suspendare a executării, ultima fiind admisă de autoritatea competentă din țara emitentă.

44. Se abrogă Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a RM nr. 7 din 23.02.1998 „Despre practica aplicării de către instanțele judecătorești a unor prevederi ale legislației privind recunoașterea și executarea hotărârilor instanțelor judecătorești străine pe teritoriul Republicii Moldova”, cu modificările ulterioare.”

**Președintele interimar al
Curții Supreme de Justiție**

Petru Ursache

**Chișinău,
25 aprilie 2016
nr. 2**

Anexa nr. 1

Lista statelor, pentru care se cere supralegalizarea actelor:

ALGERIA, ARABIA SAUDITĂ, AFGANISTAN, AFRICA CENTRALĂ, BRAZILIA, BAHREIN, BANGLADESH, BENIN, BOLIVIA, BURKINA FASO, BURUNDI, BUTAN, CHILE, CANADA, REPUBLICA POPULARĂ CHINEZĂ (CU EXCEPȚIA HONG KONG ȘI MACAO), COSTA RICA, CAMBOGIA, CAMERUN, CIAD, COASTA DE FILDEȘ, COMORE, CONGO, DJIBOUTI, EMIRATELE ARABE UNITE, EGIPT, ERITREEA, ETIOPIA, FILIPINE, GUATEMALA, GUINEEA, GABON, GAMBIA, GHANA, GUINEEA ECUATORIALĂ, GUINEEA BISSAU, GUYANA, HAITI, IORDANIA, INDONESIA, IRAK, IRAN, JAMAICA, KUWEIT, KIRGHISTAN, KENYA, KIRIBATI, LIBAN, LAOS, LIBIA, MALAEZIA, MAROC, MADAGASCAR, MAURITANIA, MICRONEZIA MYANMAR, NIGERIA, NAURU, NEPAL, NIGER, OMAN, PAKISTAN, PARAGUAY, PALAU, PAPUA-NOUA-GUINEE, QATAR, RWANDA, SIRIA, ȘRI LANKA, SINGAPORE, SENEGAL, SIERRA LEONE, SOMALIA, SUDAN, THAILANDA, TURKMENISTAN, TADJIKISTAN, TANZANIA, TIMOR, TOGO, TUVALU, UZBEKISTAN, UGANDA, VIETNAM, YEMEN, ZIMBABWUE, ZAMBIA.

LISTA statelor semnatare ale Convenției de la Haga cu privire la suprimarea cerinței supralegalizării actelor oficiale străine, adoptată la Haga, la 5 octombrie 1961

Republica Africa de Sud, Republica Albania, Principatul Andorra, Antigua și Barbuda, Republica Argentiniană, Republica Armenia, Comunitatea Australiană, Republica Austria, Republica Azerbaigean, Comunitatea Bahamas, Barbados, Republica Belarus, Regatul Belgiei, Belize, Bosnia-Herțegovina, Republica Botswana, Statul Brunei Darussalam, Republica Bulgaria, Republica Capului Verde, Republica Cehă, Republica Cipru, Republica Populară Chineză (doar în regiunile administrative speciale Hong Kong și Macao), Republica Columbia, Insulele Cook, Republica Coreea, Republica Croația, Regatul Danemarcei, Comunitatea Dominica, Republica Dominicană, Republica Ecuador, Confederația Elvețiană, Republica El-Salvador, Republica Estonia, Republica Insulelor Fiji, Republica Finlanda, Republica Franceză, Georgia, Republica Federală Germania, Republica Elenă, Grenada, Republica Honduras, Republica Islanda, Republica India, Republica Irlanda, Statul Israel, Republica Italiană, Japonia, Republica Kazahstan, Republica Letonia, Regatul Lesotho, Republica Liberia, Principatul Liechtenstein, Republica Lituania, Marele Ducat al Luxemburgului, Republica Macedonia, Republica Malawi, Republica Malta, Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord, Republica Insulelor Marshall, Republica Mauritius, Statele Unite Mexicane, Republica Moldova, Principatul Monaco, Mongolia, Republica Muntenegru, Republica Namibia, Nicaragua, Insulele Niue, Regatul Norvegiei, Noua Zeelandă, Olanda (Regatul Țărilor de Jos), Republica Panama, Peru, Republica Polonă, Republica Portugheză, România, Federația Rusă, Federația Sfântul Kitts și Nevis, Sfânta Lucia, Sfântul Vincent și Grenadine, Statul Independent Samoa, Serenisima, Republica San Marino, Republica Democrată Sao Tome și Principe, Republica Serbia, Republica Seychelles, Republica Slovacă, Republica Slovenia, Regatul Spaniei, Regatul Suediei, Republica Surinam, Statele Unite ale Americii, Regatul Swaziland, Regatul Tonga, Republica Trinidad-Tobago, Republica Turcia, Ucraina, Republica Ungara, Uruguay, Republica Vanuatu, Republica Bolivariană a Venezuelei.

Se va avea în vedere că, pentru Uruguay, Convenția a intrat în vigoare la 14.10.2012, iar, pentru Nicaragua – la 14.05.2013.

Registrul tratatelor bilaterale privind asistența juridică, încheiate de Republica Moldova cu alte state

(la situația din 08.12.2015, oferit de Ministerul Afacerilor Externe și Integrării Europene al Republicii Moldova)

- 1. B00036 Tratat între Republica Moldova și Federația Rusă privitor la asistența juridică și raporturile juridice în materie civilă, familială și penală**
Statul Rusia
Semnat la Moscova, la 25.02.1993, în vigoare din 26.01.1995;
Termen: 5 ani, cu prelungire pe 5 ani;
Ratificat/aprobat prin Hotărârea Parlamentului nr. 260-XIII din 04.11.1994;
Publicat în Tratatate Internaționale, vol. 21, pag. 49.
- 2. B00903 Tratat între Republica Moldova și Republica Letonă cu privire la asistența juridică și la raporturile juridice în materie civilă, familială și penală**
Statul Letonia
Semnat la Riga, la 14.04.1993, în vigoare din 18.07.1996;
Termen: nelimitat;
Ratificat/aprobat prin Hotărârea Parlamentului nr. 1487-XII din 10.06.1993;
Publicat în Tratatate internaționale, vol.19, pag. 278.
- 3. B00925 Tratat între Republica Moldova și Republica Lituania cu privire la asistența juridică în materie civilă, familială și penală**
Statul Lituania
Semnat la Chișinău, la 09.02.1993, în vigoare din 18.02.1995;
Termen: nelimitat;
Ratificat/aprobat prin Hotărârea Parlamentului nr. 1487-XII din 10.06.1993;
Publicat în Tratatate Internaționale, vol. 19, pag. 313.
- 4. B00259 Acord între Republica Moldova și Republica Turcia cu privire la asistența juridică în materie civilă, comercială și penală**
Statul Turcia
Semnat la Ankara, la 22.05.1996, în vigoare din 23.02.2001;
Termen: nelimitat;
Ratificat/aprobat prin Hotărârea Parlamentului nr. 1017-XIII din 03.12.1996;
Publicat în Tratatate Internaționale, vol.29, pag. 355.
- 5. B00750 Tratat între Republica Moldova și România privind asistența juridică în materie civilă și penală**
Statul România
Semnat la Chișinău, la 06.07.1996, în vigoare din 20.03.1998;
Ratificat/aprobat prin Hotărârea Parlamentului nr. 1018-XIII din 03.12.1996;
Publicat în Tratatate Internaționale, vol.20, pag.364.

6. B00794 Tratat între Republica Moldova și Ucraina privind asistența juridică și relații juridice în materie civilă și penală

Statul Ucraina

Semnat la Kiev, la 13.12.1993, în vigoare din 24.04.1995;

Termen: 5 ani, cu prelungire pe 5 ani;

Ratificat/aprobat prin Hotărârea Parlamentului nr. 261-XIII din 03.11.1994;

Publicat în Tratatate Internaționale, vol.22, pag. 85.

7. B01299 Tratat între Republica Moldova și Republica Azerbaigean cu privire la asistența juridică și raporturile juridice în materie civilă, familială și penală

Statul Azerbaigean

Semnat la Bacu, la 26.10.2004, în vigoare din 12.02.2005;

Termen: nedeterminat;

Ratificat/aprobat prin Legea nr. 33-XVI din 14.04.2005;

Publicat în Tratatate Internaționale, vol. 36, pag. 134.

8. B01393 Tratat între Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste și Republica Socialistă Cehoslovacia privind asistența juridică și raporturile juridice în materie civilă, familială și penală

Statul Cehia

Semnat la Moscova, la 12.08.1982, repus în vigoare prin succesiune între Republica Moldova și Republica Cehă din 26 august 2005, în baza Înțelegerii, întocmite prin schimb de Note, privind confirmarea aplicării prin succesiune între Republica Moldova și Republica Cehă a tratatelor între fosta Uniune a Republicilor Sovietice Socialiste și fosta Republică Socialistă Cehoslovacia;

Termen: nedeterminat;

Publicat în Tratatate internaționale, vol. 39, pag. 204.

9. B01418 Tratat între Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste și Republica Populară Ungară privind asistența reciprocă în materie civilă, familială și penală

Statul Ungaria

Semnat la Moscova, la 15.07.1958, repus în vigoare din 19.10.2007, în baza Protocolului între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Ungariei, semnat la Budapesta la 17.11.2005.

10. B01493 Tratat între Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste și Republica Socialistă Cehoslovacă privind asistența juridică și raporturile juridice în materie civilă, familială și penală

Statul Slovacia

Semnat la Moscova, la 12.08.1982, repus în vigoare din 26.05.2006, în baza Înțelegerii, întocmite prin schimb de Note, privind confirmarea aplicării prin succesiune între Republica Moldova și Republica Slovacă a tratatelor încheiate

între fosta Uniune a Republicilor Sovietice Socialiste și fosta Republică Socialistă Cehoslovacia;

Termen: nedeterminat.

11. B01538 Acord între Guvernul Republicii Moldova și Guvernul Republicii Italiene privind asistența judiciară și recunoașterea și executarea hotărârilor în materie civilă

Statul Italia

Semnat la Roma, la 07.12.2006, în vigoare din 01.02.2011;

Termen: nelimitat;

Ratificat/aprobat prin Legea nr. 219-XVI din 18.10.2007.

12. B01961 Acord între Republica Moldova și Bosnia și Herțegovina privind asistența juridică reciprocă în materie civilă și penală

Statul Bosnia și Herțegovina;

Semnat la Chișinău, la 19.06.2012, în vigoare din 03.01.2014;

Termen: perioadă nedeterminată;

Ratificat/aprobat prin Legea nr. 293 din 21.12.2012;

Publicat în Monitorul Oficial nr. 139-143 din 05.06.2015, art. 51.